

L I T E R A T U U R

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 1

- J. Kinker, *Het Allevan of de wereldziel* (in: *Spectrum van de Nederlandse letterkunde*, deel 20; met een inleiding van M. van der Heijden) – Utrecht/Antwerpen 1974;
- J. Kinker, *Eeuwfeest by den aanvang der negentiende eeuw; De menschheid in het Lazarushuis* (beide stukken in: *Spectrum van de Nederlandse letterkunde*, deel 15; met een inleiding van M. van der Heijden) – Utrecht/Antwerpen 1974;
- Henriette L.T. de Beaufort, *Gysbert Karel van Hogendorp, Grondlegger van het Koninkrijk* (vierde, herziene druk) – Rotterdam 1979;
- Immanuel Kant, *Wat is verlichting?* ('Beantwortung der Frage: was ist Aufklärung?') ingeleid, vertaald en geannoteerd door B. Delfgaauw) – Kampen 1988;
- B. Delfgaauw, *Beknopte geschiedenis der wijsbegeerte*, deel II – Amsterdam 1951;
- G. Kalff, *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*, deel VI – Groningen 1910.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 2

- Allard Pierson, *Johann Georg Hamann* (verscheen in *De Gids* van 1873; later opgenomen in: *Uit de verspreide Geschriften van Allard Pierson*, deel 1865-1874 Tweede Reeks blz.1) – 's-Gravenhage 1905;
- Allard Pierson, *Friedrich Heinrich Jacobi* (verscheen in *De Gids* van 1873; later opgenomen in: *Uit de verspreide Geschriften van Allard Pierson*, deel 1865-1874 Tweede Reeks blz.56) – 's-Gravenhage 1905;
- G. Kalff, *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde* (deel VI) – Groningen 1910.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 3

- Rhijnvis Feith, *Het Graf*, met inleiding en aantekeningen van P.J.Buijnsters (2de herziene druk) – Amsterdam 1977;
- Auguste Clavareau, *Le tombeau, poème en IV chants*, traduit de Feith, deuxième édition, suivi de *L'espérance de se revoir*, traduit de DeKruyff, et d'une traduction de quelques poésies de Feith – Amsterdam 1829;
- H.G. ten Bruggencate, *Bloemlezing uit de werken van Mr. Rhijnvis Feith* – Zutphen z.j.;
- G. Kalff, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, deel VI – Groningen 1910

H.J.M.F. Lodewick, P.J.J. Coenen en A.A. Smulders, *Literatuurgeschiedenis en bloemlezing*, nieuwe versie, deel 1 (fragment uit JULIA op blz. 309-311) – Den Bosch 1983.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 4

J. van Vloten, *Dichtwerken van Mr. Willem Bilderdijk*. Met uitzondering van eenige stichtelijke dichtstukken, deel 1 t/m 4 (met een inleiding, geschreven door Nicolaas Beets); nieuwe herziene uitgave – Amsterdam z.j.;

S. Gorter, *Bilderdijk* (in: *Letterkundige Studiën*, derde druk) – Amsterdam 1891;

C. Busken Huet, *Bilderdijk* (in: *Nieuwe Litterarisch Fantasiën*, deel 2, tweede druk) – Amsterdam 1874;

M. Mathijssen, *Willem Bilderdijk Liefde en ballingschap* (hertaalde brieven 1795-1797) – Amsterdam/Antwerpen 1997;

R. van Reest, 'n Onbegriepelijk mensch, het leven van Mr. W. Bilderdijk – Goes z.j. (1941).

Over de mystici:

J. Luyken, *Jezus en de Ziel*, ingeleid en toegelicht door F. Reitsma – Amsterdam z.j.;

J. Luyken, *Duitse lier*, opnieuw uitgegeven door Maurits Sabbe;

Hadewych, *Een bloemlezing uit hare werken* – Amsterdam 1950.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 5

Isaac da Costa, *Bezwaren tegen den Geest der Eeuw* (in: *Spectrum van de Nederlandse letterkunde*, deel 20 blz. 117 tot 188) – Utrecht/Antwerpen 1974;

Isaac da Costa, *Bezwaren tegen den Geest der Eeuw*, na honderd jaren opnieuw uitgegeven door J.C. Rullmann – Amsterdam 1923.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 6

R. van Reest, 'n Onbegriepelijk mensch, het leven van Mr. Willem Bilderdijk – Goes z.j. (1941);

Theod. Jorissen, *Anton Reinhard Falck* (in: *Historische Karakters*, derde druk, deel II – Haarlem 1912);

(De brief van Falck aan Willem I over het beruchte boek van Da Costa wordt door Jorissen geciteerd.

Hij trof dat 'rapport' aan in de bundel *Ambtsbrieven van A. R Falck*, uitgegeven door Johan Hora Siccama.)

M.C.A. van der Heijden, *Inleiding bij Bezwaren tegen den geest der eeuw van Isaac da Costa* (in:

Vrijmoedige bedenkingen, deel 20 van *Spectrum der Nederlandse letterkunde* – Utrecht/Antwerpen 1974;

W.J.A. Huberts, W.A. Elberts, F. Joz. P. van den Branden, *Biografisch woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkunde* – Deventer 1878.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 7

K.H. Roessingh, *Het modernisme in Nederland* – Haarlem 1922;

Henriette Psichari, *Renan d'après lui-même* – Paris 1937;

Ernest Renan, *Vie de Jésus* – Paris z.j.;

H.J. Schimmel, *Sinjeur Semeyns I en II* (achtste druk) – Schiedam 1926;

- R. van der Schoor, *De waardering van Pierre Bayle in de negentiende eeuw* (in: *De Negentiende Eeuw* nr. 4 – 1996).
- A. Pierson, *Prof. Scholten's monisme* (in: *Verspreide Geschriften 1852-1865 – 's-Gravenhage 1907*);
- A. Pierson, *Over Opzoomer* (in: *Verspreide Geschriften 1889-1895 – 's-Gravenhage 1902*);
- R. Aerts, *De letterheren, Liberale cultuur in de negentiende eeuw: het tijdschrift De Gids*. – Amsterdam 1997.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 8

Gegevens over het concilie 1869 heb ik voor een deel ontleend aan een bladzijde uit het dagboek van Ferdinand Gregorius, die in december 2002 stond afgedrukt in de Volkskrant – met deze toevoeging: 'Ferdinand Gregorius (1821-1891), Duits historicus, woonde in Rome en schreef een standaardwerk over de middeleeuwse geschiedenis van die stad. Zijn Romeinse dagboek verscheen na zijn dood. Pius IX werd in 2000 door paus Johannes Paulus II zalig verklaard.' – De oproep van Opzoomer, gericht tot de Nederlandse katholieken, heb ik niet onder ogen gehad, maar ik vond daarover de nodige informatie in het weerwoord van J.A. de Rijk, priester: *PROTEST tegen het woord van Mr. C.W. Opzoomer tot zijne Katholieke Landgenooten*, (1869). Dit is een 16 bladzijden tellende brochure, uitgegeven door J.W. van Leeuwen in Leiden. – Biografische bijzonderheden over de filosoof Opzoomer en een beknopte samenvatting van zijn 'filosofie der ervaring' vond ik in het hoofdstuk: 'Professor Cornelis Willem Opzoomer (1821-1892) Wijsgeer van het empirisme' in: W. Faber, *Wijsgeren in Nederland – Franeker 1954*. – Hoe studenten reageerden op de persoonlijkheid van Opzoomer en welke indruk hij in de beginfase al op hen maakte met zijn in het Nederlands uitgesproken inaugurele oratie over "De Wijsbegeerte den mensch met zichzelf verzoenende" worden we uitvoerig ingelicht door Allard Pierson in zijn Gids-artikel uit 1893 'Over Opzoomer' (ook te vinden in: Pierson, *Uit de verspreide geschriften 1889-1895 – 's Gravenhage 1902*) – Vermeld kan hier ook nog worden: Piersons 'Toespraak aan Prof. C.W. Opzoomer', die in 1886 werd gepubliceerd in het *Handelsblad* en die eveneens te vinden is in *Uit de verspreide geschriften 1882-1890 – 's Gravenhage 1902*). – De theologische denkbeelden die Opzoomer uitdroeg, werden door hemzelf in het kort uiteengezet in een toespraak die hij hield in 1862. Deze toespraak werd nadien afgedrukt in de brochure *De geest der nieuwe richting, Redevoering, ter opening der academische lessen. Uitgesproken door Mr. C. W. Opzoomer – Amsterdam 1862*. Die brochure telt 36 bladzijden en bevat Opzoomers toespraak met een *Naschrift* waarin een aantal zaken nog duidelijker uit de doeken worden gedaan en dat tevens licht werpt op zijn politieke opvattingen. De brochure die in mijn bezit is, werd door de eerste eigenaar ervan aangeschaft via de Algemeene Boekhandel, H.C. Blom, Kromme Gracht F394 in Utrecht. Die boekhandel had ook een 'Hollandsche, Fransche, Engelsche, Hoogduitsche leesbibliotheek' en een 'Leesinrigting van Tijdschriften'. Het *Naschrift* van Opzoomer heeft betrekking op een 'opstel' van Groen van Prinsterer, die een groot bewonderaar was van Friedrich Julius Stahl. – Over Stahl schreef J. Fafié zijn academisch proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor in de Godgeleerdheid aan de Universiteit van Amsterdam (1975): Gerard Fafié, *Friedrich Julius Stahl, invloeden van zijn leven en werken in Nederland 1847-1880*.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 9

- A. Pierson, *Intimis, Mededeelingen* – Utrecht 1861;
 C.G.N. de Vooy, *Allard Pierson's Verspreide Geschriften* (in: *Letterkundige studiën, verzamelde opstellen* – Groningen 1910);
 J. Prinsen, *Handboek tot de Nederlandsche letterkundige geschiedenis* – 's-Gravenhage 1920;
 K.H. Roessingh, *Het modernisme in Nederland* – Haarlem 1922.
 I. da Costa, *Komplete dichtwerken* (drie delen), uitgegeven door J.P. Hasebroek (zevende druk) – Leiden z.j.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 10

- Allard Pierson, *Adriaan de Mèrival* – Arnhem 1866;
 J. Prinssen J.Lzn, *Handboek tot de Nederlandsche letterkundige geschiedenis* (tweede herziene druk) – 's-Gravenhage 1920;
 Olf Praamstra, *Drie modernisten: Allard Pierson, Conrad Busken Huet en Carel Vosmaer* (in: *De Negentiende Eeuw van maart* 1997);
 K.H. Roessingh, *Het modernisme in Nederland* – Haarlem 1922.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 11

- Wazenaar (Dr. Am. de Vos), *Een Vlaamsche jongen* – Gent 1879;
 Fons Erens, *Naakt uit de biechtstoel* – Merkelbeek 1988;
 W.J.A.J. Duynstee C.S.S.R., *De leer der kuischheid*, uitgave van het Centraal Bureau voor eer en deugd – Roermond 1927;
 A. Pierson, *Mill's logica* (in: *Tijdspiegel* 1874 – ook in: *Verspreide geschriften, 1865-1874 tweede reeks* – 's-Gravenhage 1905);
 R.F. Lissens, *De Vlaamse letterkunde van 1780 tot heden* – Brussel 1953.

LITERATUUROPGAVE HOOFDSTUK 12

- P.F.Th. van Hoogstraten, *Multatuli* (in: *Studiën en kritieken, tweede deel* – Nijmegen 1891);
 P.F.Th. van Hoogstraten, *Pater Jonckbloet over Multatuli* (in: *Studiën en kritieken, derde deel* – Nijmegen 1894);
 Multatuli, *Ideeën* (Voorbericht) eerste bundel (idee 546) derde bundel – Amsterdam 1907;
 Multatuli, *Woutertje Pieterse*, opnieuw uit de *Ideeën* verzameld – Amsterdam 1958;
Literatuur, tijdschrift over Nederlandse letterkunde (1995-3, blz. 171/172);
 Willem Kloos, *Veertien jaar literatuurgeschiedenis 1880-1893, tweede deel* (tweede, vermeerderde druk) – Amsterdam 1898.